

Մանգոռմի Էֆեմար

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԵ ՄԵՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԵՆԵ

1866 ՄԱՐՏ 16 Ա ՉՈՐՇԷՄՊԻՆՆ

ՆԻՄԵՐՈ 14

Մանգոռմի Էֆեմար հափթառտ 5 հանի սենեակ 260
նիւսիս վերին, սենեակ գլխավոր, բաժնի փարապետախի
իջինտե օլարագ, 200 զ՝ օլուպ, ալթը այլը 100 զ՝ օլա-
ճագ, վե նիւսիսի տախի 50 ար փարապետախի տար:

Իլանաթըն պէճեր սաթըը իշին, պի-
րինճի տեֆատա 5, իրինճի տեֆատա 2,
վե իւշիւնճի վե սայիր տեֆալարտա 1
էր զուրուշ ալընաճագ տր:

Մեքթուպ վե սայիր, իսթանպուլտա Պադլէ Գառուսա-
խարիճինտե, դարաղօլխանէ իլէ ճամիի շէրիֆ արա եւ-
րինտե քեպին Շապճը խանընտա, կարապետ 3. Փանոս-
եանըն 18 նիւսիսի տախիս կեօնտեթիլէճէ տր:

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԽՈՐԻՃԻՅՅԵ

ԱՍՊԱՐԸ ԹԵԼԵԿՐԱՖԻՅԵ

Փարիս, 24 մարտ.

Տարիւն վեքիթ թարաֆընտան, մէմլէ-
քէթ հիւքիւմէթլէրինէ, պիրէր պէյաննամէ-
կեօնտեթիլէ տր: Մեքթուպ պէյաննամէ-
տէ, Ֆրանսանըն հէր պիր թարաֆընտա,
հէր քէսին, իւմի իտարէ, իւմի զիրապթ վե
սանախ մէսլէլէրի իւղէրինէ միւղաքէրէ վե
միւստէլէ իթմէք նիլէթիլէ թօրանըպ ճէ-
միլէթլէր թէլքիլ իտէպիլէճէ քէրի, պէյան
օլունմուշ տուր:

Ֆլորանս, 22 մարտ.

Գամարատա, Մաժժինին ինթիխապընըն
պօղոլմասընա դարար վերիլմիշ տր:

Փարիս, 25 մարտ.

Գավանին մէճիսի թարաֆընտան, թէրթիպ
օլունան լայիս իմքէրաթօրա թագտիմ դը-
լընտըգտա, պաշլընա չու ճէվապար ալըն-
մըշ տըր:

Ֆրանսանըն իսթէտիլի տախի, պիզիմ
քեաֆթէմիլին իսթէտիլի տր. եանի, սէ-
պաթ ու մէթանէթ, էմրի թէգատտիւմ վե
սէրպէսթիլէթ. լաքին, սէրպէսթիլէթ տի-
մէքէ, պի բէրվալըպ պիր բէնպէր օլուպ,
Ֆէնա հըրս վե հավայի նէֆսլէրի թահրիք
վե իթիգատարը խարապ իտիճի, վե քին ու
ղարաղ աթէլէրինի ալէվլէնտիլիպ, վե ֆէ-
սատար տօղուրուճու սէրպէսթիլէթ անլա-
մայըպ, իլլաալիճէնապճա տուլղուլար, վե իշ
ու մէշղուլիլէթ հաղգընտա քիպարճա դայ-
րէթլէր, վեհասըլ ազլ ու քէմալէթին իլէ-
րու կիթմէսինի մուճիպ օլունու պիր սէր-
պէսթիլէթ անլամալըըգ:

Պիզէ լազըմ օլան, կիզիլտէն գուլուլար
գաղարաղ, հիւքիւմէթին տէվրիլմէսինի մու-
ճիպ օլունու պիր սէրպէսթիլէթ օլմայըպ,
իլլա հիւքիւմէթին էֆալ ու հարաքեաթընը
միւստէլէ վե գրիթիգա թահիթընա ալընը,
վե թէնվիր իտիճի պիր սէրպէսթիլէթ տր:

Օնպէշ սէնէտէն պէրու, մէմալիքիլէ
հիւքմտար նասպ ու թայեին օլունմուշ ի-

սէմտէ, գուվլէյի ասկէրիլէյի միւրաճաաթ
իթմէտիքտէն պաշգա, գամարալարտա տա-
խի համի վե մուշիլնէրիմ պուլունմատըը
հալտէ, եալընըգ քէնտի զիմէթ ու զամի-
րիմէ, վե պէնի ինթիխապ իտէնլէրին միւ-
սատտէ ու միւստմէհասընա կիւվէնիպ ճէ-
սարէթ իտէրէք, Ֆրանսանըն պէնիմվագ-
թի հիւքիւմէթիմտէ զայիլ օլմայաճաղընը
պէյան իթմիշիտիլ, վե ֆիլվալը Ֆրանսա-
տա, օնպէշ սէնէտէն պէրու քէսպի ազամէթ
իտիպ, վե իլպալը պալիսալ իսէ, տէրէճէյի
քէմալէ իրմիշ տր:

— Վրուսիա տէվլէթի, խարիճէն տայիմ
քէնտի մէմալիքինին պիւլիւմէսի, վե էլի-
նին զօլունուն եթիլէմէյէճէկի եթիլէրտէ
տախի, նուֆուղ ու թէէսիլինին զիյատէ-
լէնմէսիլէ մէշղուլ պուլունտուգտան պաշ-
գա, տախիլէն տախի, հէր նէվի դայլէլէրէ
կէօքիւս վերիպ, վե բէք չօգ եթիլէրէ տէ-
միր եօլար վե թէլէկրաֆլար վաղ ու ին-
չասըլա, քէնտի գուրմուշ օլունու հըրս ու
նիլէթի զալիպսինտէն մաղլուպ պուլուն-
տուգտան, մէսալիի սայիրէյի տախիլի-
եթինի լայրըլա կէօգէտէմէմէքտէ, վե մա-
լիլէսինին իսէ, բէք բէրիլան պիր հալտէ
պուլունտուգտա էվրաղը հավատիստէ օգուն-
մագտա տըր:

Վիթիպար տէնիլէն չէյ գալմամը օլունու-
ղունտան, էմլաք սահիպլէրի նէ եաքաճագ-
լարընը չաշըրմըլար, վե բիյաչատա սաթը-
լըգ բէք չօգ միլը պուլունտուգտա հալտէ,
հիշ ալընը պուլունմատըը կէօրիւմէյէ պաշ-
լամըշ տըր:

Տիւլիսունը ումուլիլիլէ զաթէն հատտէն
զիյատէ օլունու հալտէ, չու սօն սէքիլ
սէնէ գարֆընտա իսէ, բէք չօգ իզտիյատ
պուլունու տուր:

Պու ճիւմլէ իլէ տախի, Բուսիա թա-
րաֆտարարը, տէվլէթի մէգպուրէնին հալի-
նի ալըը մէրթէպէլէրտէ մէտի իլէ, հաթ-
թա, գատէմ պատըըը եթիլէր, խարապիլ-
եթտէն, անինտէ մամուլիլիլէթ թահիլ օ-
լունուլար տիմէքտէ, վե չունա տախի միսալ

օլարագ, Գավգաթ թարաֆլարընը կէօսթէր-
մէքտէ, վե օրասընտա, եիւզ էլլի սէնէտէն
պէրու: Բուսիա ալէյինտէ, իզհարը խու-
սուլէթտէն պաշգա պիր չէյ կէօսթէրմէ-
միլէր իքէն, չիմտի իսէ, չիւսըըը ի-
լէրու կիտիպ, ատի քէօլլ: Մանաթ-
քեար վե չայանը իթինա մէ մուգա շաթիլ
օլունտուգտըն, եօլարաղարը, ինճա օ-
նուլունուլարըն, զաթ տէօրթ պին չի
իսկէլիսին իւր աւտըլտան սօնտա, իթ
լիսթիլլար, զի չիտար նալար, չիւր ի-
պուրտան պահըը շաղէրէ գատար պիր տէ-
միր եօլ ինչասը թէսալվուր օլունմագտա,
վե մէքթուր եօլուն Գավգաթիսանըն հէր թա-
րաֆընը տօլաչաճաղըն մէյտանէ վաղ իթ-
մէքտէ տիրէր:

Պունլարա իլապէ օլարագ, Պահըը-Հա-
գէր գըըըընտա վաղը Պագու նամ պիւլիւ-
պիր գարիլէ, 1862 սէնէսինտէ պիր ատի մա-
հէլ իքէն, չիմտի պիւլիւն պիւլիւն պաշ-
գա պիր հէյեթէթ քէսպ իթմիշ տր: Մէմլէ-
քէթ իլէ գալէսի արա եթիլնտէ պուլունան
պիր պօշ օվաթա, միւթէատտիտ էվլէր ին-
չա օլունտուգտան պաշգա, պիր գըթա տա-
խի, միւքէլլէֆ իրմէնի քիլիսէսի իպնասը-
նա միւպատէլէթ օլունմուշ, վե մուսիսէ-
րէնտէ իքմալէ բէսիտէ օլունու տուր: վե
եինէ օրատա, կէրէք նագիլիլի պէրիլէյ,
վե կէրէք միւլագաթը պահիլէ իշին, նի-
չէ չիւքէթլէր թէլքիլ իտիլմիշտր: Շիմտիտէ,
կէմիլէրէ մալ եիւքէթիլմէք իւպրէ, պիր
կիւզէլ իսկէլէ եաթըըըլմագտա օլունպ, մէմ-
լէքէթտէ պիրիսի գըզար, վե տիկէրի էր-
քէք չօճուլար իշին, իքի գըթա ուլում ու
ֆիւնուն մէքթէպլէրի պուլունտուգտան
պաշգա, պիր չօգ տախի քիւլիւք մէքթէպ-
լէր, վե օն սէքիլ գըթատա քիւլիւպիսա-
նէ պուլունմագտա տըր: վեհասըլ, իլի-
տիլտիլինէ կէօրէ, թիֆլիստէ թան իսթիլէ,
կիւրճիճէ պիրտէ զաղէթա նէլիլինէ պէտ օ-
լունահագ տըր:

Լէյի իւշիլիլէ

Բուսիա Մէմալիքինին սայիր մահէլ

լերինտե, ուրում ու Ֆիւնուն վե քի-
թապեթ հազգընտա, պու մերթեպե
ղայրեթ վե թեգատտիւմ իշիտիւմեքտե
օլմատորը հալտե, շու Պագու հազգըն-
տա սեօյենենլեր էկեր սահիհ իսէլեր,
թեաճճիւպ ու թահսինե շայան տըրար:

— Մեմէքթեթէն իշին, Պեճիգա գը-
սալը հազգեթլերի պիրատերի իլե սայիր-
լերի, սանտալի հիւքիւմեթէ միւնա-
սիպ կեօրիւլտիւքտէն սօնրա, շիմաի
տախի պաշգալարըն իսմի բօլթիգա
սիյաշաւընտա կեզմէյէ պաշլամը տըր:
Պագըլար իթալեա գըրալը հազգեթլերի-
նին իքինճի մախտոււմարը բրէնս Ամե-
տէյի միւնասիպ կեօրիւպ, վե Ավսթրիա
ղազեթալարը իսէ, իզհարը մեմուէնիյ-
յեթ իթմէքտե տիրլեր: Վե պուստանտա
իւմիւլերի, Ավսթրիա տեվէթիլէ, ի-
թալեա տեվէթի պէյնիտե, պիր խա-
լիսեթ գարուսու քիւշաւ օլունաճաղըն
խալալ իլլեմէքտե տիրլեր: շէօյլեքի, բը-
րէնսի միւշարիւյհ, իլերուտե Մեմէ-
թեթէյի Ավսթրիայա թերք իլէ, Վէնե-
տիլին տախի իթալեայա թերք իտիւմէսի-
ի մուճիպ օլա իմիշ:

Պիգճեթ իթմէքթեքիւր, բէք վահի
պիր թէ, վե սայիրտիւր: զերա, Մեմէ-
քեթէ, Բէք նիյեթիլլէ հիշ պիր վազըթ-
տա Ալլա, Սրազան Պալին քէնտույի
եուլազըթլերի իսէ, ելերինտէն պէ սալը
հուգուգ սահիպի օլան Տեվէթի ալեյե
մէյտանտէ օլտուղու հալտե, քիմսէյե
քէլերի գարալընալաճաղը շէօյլե տուր-
սուն, տիւվէլի սայիրե, վե ալլէ խուսուս
բուսիա տեվէթիլին տախի, էօյլե պիր
տուսայա գաթան ամին տիմէյեճէքլերի
պիր իշիպահ տըր:

Պագըլար տախի, Ֆրանսա իմբերա-
թօրու եէկէնլերինտէն պուլունան բրէնս
ժօաքիւմ Միւրաթը թէնսիպ իթմէքտե,
վե միւմայիլէյին կէնճիլի վե տիւլաղ ու
էվզաի համիտե վե մաթլուպէսինի սէնա
իլլեմէքտէն, վե բրէնսի միւմայիլէյհ իշին,
Ֆրանսա իմբերաթօրու կիպի պիր գաթը
նուֆուգքեարըն թեալլիւգաթընտան
պուլունտուղու հալտե, կերէք Տեվէթի
ալլէյենին, վե կերէք տիւվէլի սայիրեյին
բուլի մուվաֆապաթ կեօթեթէյեճէքլերին
տախի թեֆէքքիւր իթմէքտե տիրլեր:

— Բրուսիա գրալը հազգեթլերի թա-
րաֆընտան, Ֆրանսա իմբերաթօրու հազ-
րեթլերի մախտոււմարընա, Մ. տը կօլծ
մարիֆեթիլլէ, Սիյահ—Գարթալ նըշա-
նընտան պիր գըլթալը թագտիւմ գըլըն-
մըշ տըր:

— Փետրուար 18 թարիլլէ էտէնտէն
ալընան մեթթուպլարա նազարէն, Պօմ-
պայտան օրայա լեվազիմաթը հարպիյե
կէլտիլի, վե ելին օրալարտա 6 պին նե-
ֆէր ինկիլիզ ասկերի թերաքիւմ իթաի-

րիտիկի կեօրիւմիւշ, վե նիւմ ճէզերե,
եանի մահէլլի մեզպուր թայիֆէլերինին
ասուտե հալտե պուլունտուգլարընտան,
օրաճա պիր ինթիյաճ կեօրիւմէյիպ, շու
հազըրըղըն, թեվաթուրէն սեօյլենտիկի-
նէ կեօրէ, Հապէշիսթան իլին օլուպ,
մահէլլի մեզպուրու հիւքմտարը, ին-
կիլթերրա տեվէթիլին թեքիլթերինի
րէտու իլլէ, մահպուսլարը պըրագմատըր
թագտիրտե, ասաքիրի մերգուլմէնին, պիր
մըգտար Մըսըր ասկերի իլէ պիրլեքտե, օլ
ճանիպէ սէվգ օլունաճաղը անլաշըմըշ
տըր:

— Ամերիգատա, րէյիսի ճիւմհուր
իլէ, միլլէթ մեճիսի ազալարը պէյնին-
տե, պիր իքի ալտան պէրու բէք պիւ-
յիւք պիր միւճատէլէ կիւզերան իթմէք-
տե տիր: շէօյլեքի, րէյիս հազգեթլերի
գօնֆէտերլեր մեմէքթեթլերինտէն տա-
խի, ելինէ էվլէլէ կիպի, միլլէթ մեճ-
լիսինէ ազա գապուլ օլունարագ, էսկի
մուհապպէթին իպգաթը իլէ, ասարը ա-
տապէթին քիւլլիյէն մահվ ու իզալէսի-
նի ճայիզ, վե հէմոն քեարը ազըլ ատու
իլլեթիկի թագտիրտե մեճիսի մեզպուր
ազալարը իսէ, մուղայիլի օլարագ, գօն-
ֆէտերլերէ ասը նազարըլա պագըլըպ,
էօյլե պիր մեճիստե վեքիլլերի պուլուն-
մայա լայրգ օլմատըղըն իտուտա իլլեմէք-
տե տիրլեր:

Շու միւճատէլէ հալեա տեվամ իթ-
մէքտե օլուպ, վե էհալի իսէ, րէյիսի
միւշարլէյհին էֆքեարընը բէսէնտ իթ-
տիրտէն պաշգա, վիւքլա տախի հէմ-
էֆքեար պուլունտուղուտան, զալէպէ
քէնտի թարաֆընաա գալաճաղը ինթի-
մալի գալիտէն տիր:

— Ամերիգատա մուգիւմ Ֆրանսա սե-
ֆերի, հիւքիւմէթի ճիւմհուրիյե խա-
րիճիյէ վեքիլլէն, քէնտի թարաֆլարըն-
տան տախի, իսթանպուլտա թեճէմիւ-
իթմէքտե օլան գօլերա գօնֆէրանսընա
մեմուլար կեօնտերլիւմէսինի թեքիլթ
իթմիշ օլմալը իւզերինէ, շու խուսուս
րէյիսլերի թարաֆընտան միլլէթ մեճի-
սինէ թագտիւմ օլունմուշ, վե մուճի-
պինճէ իրալիսէ գարար վերլիմիշ տիր:

ՀԱՎԱՏԻՍՈՒԹԻՐ ՏՄԵԻԼԻՅԵ

Փարիստէն ալընան խապերլերէ կեօ-
րէ, Մեմէքթեթէն գօնֆէրանսը իքինճի
տեֆա օլարագ թեճէմիւ իթմիշ օլուպ,
մեճիս աշըլտըղտա, րէյիս եանի Տրուէն
տըլլուիս ճէնապլերի, էվլէլ էմիրտե պիր
պէյ ինթիլապը մեմէլէսինտէն պահս ի-
տիրլէսինի թեքիլթ իթմիշ իսէտե, ին-
կիլթերրա սեֆիրի ճէնապլերի թարա-
ֆընտան տախի, Ուլահ Պուղտանըն պիր-
լէշիպ պիրլէշմէսի մեմէլէսինին հալլ օ-

լունմասը էլզեմիյեթինի պէյան իլլեմէ-
սի, վե սիւֆերայի սայիրէտէն պիր գա-
շընըն տախի հէմ—էֆքեար պուլունմա-
լարը իւզերինէ, րէյիսի մեճիս տախի, օլ
պիր մեճիստե, օլ պապտե Ֆրանսանըն
էֆքեարընը պէյան իլէ պէրապէր, օլ
խուսուստա տերքեար օլան րէյ ու էֆ-
քեարլարըն հիւսնի իմթիլաճիլէ տայիր
պիր թարիզ թագտիւմ իտէճէկինի տախի
պէյան իլլեմիշտիր:

— Պէյրուլթտան էթօալ տ' Օրիանա
կէլիշ օլան պիր մեթթուպ:

«Պէյրուլթ, մարտ 5»

«Աթէշի ինթիլալ սէօնմիւշ օլուպ, Ժօ-
զէֆ Գարամըն տերտէսթ իտիրլէսինէ չալը-
շըմագտա տըր: Վե մերգուլ իսէ, պաշըն-
տա պիր գաշ ատամ պուլունտուղու հալտե,
մանասթըրտան մանասթըրա գաշմագտա տըր:
Էկեր րուհպան կիւրուհու մըրգուլու սագ-
լամագտա օլմասա իտի, շիմտիյէ գատար
շօգտան հիւքիւմէթին էլլինէ տիւշմիւշ օ-
լաճաղը պիր իշիպահ իտի:

«Պուշուր գաղապը քեալիլէն տայիրէյի
իթաաթա տախի օլուպ, վե էհտին գարիէ-
սի իսէ, պիր թիֆէնք տախի բաթլամագ-
սըղըն գապթ օլունմուշ տուր:

«Գարամըն պիրատէրի Միշալ, Պուշուր
գաղապընա միւտիր թայեին օլունմուշ օլ-
տուղունտան, էհալիյի պէլտե, Գարամըն
վե բարասլարըն թեղալլիւմիլտէն վե գըթ-
լըգ աֆէթիլտէն, ասաքիրի Շահանէ սայե-
սինտէ գուրթուլտուգլարը իլլին, տուալար
իտէրէք ելերլերինէ ալտէթ իթմէքտե տիր-
լեր: Գարամ ճէպէլտե թեքմիլ տէսթթիւ-
ղու իճրա իտէրէք, իթթտիկինի մահպէսէ
իլգա իտիպ, քիմիսինի տէօլմէքտե, վե հաթ-
թա քիմիսինի տախի, քէնտույէ իթաաթ ի-
լէ էմիրին իճրա իթմէտիլլերի, վե եալուտ
ալլէյինտէ թէշէքքիլէ ճէսարէթ իթտիլլէ-
րի իլլին էօլտիւրմէքտէ իտի:

«Գարամըն թարաֆիլլերի, Գուրա Ամի-
յուն նամ Բոււմ քէօյիւնիւ եազըպ եազմա
իթտիլլէն պաշգա, քիլիսէլլերին սօյուպ,
վե նիլէ քէսանը տախի էօլտիւրմիւշլերտիր:
Պէրէքեաթ վերսին ասաքիրի շահանէյէ քի,
մեզքիւր քէօյիւ պիւթիւն պիւպիւն խարապ
օլմագըլըտան գուրթարմըշ տըր: Բոււմ գա-
թօլլէքլերինին քեաֆիլէսի, ալազը ինթիլգամ
նիյեթիլլէ եէմին իթմիշլեր տիր:

«Տեվէթլու Տալուտ բաշա հազըթլերի,
սէքէնէսինի տայիրէյի իթաաթա գապուլ իթ-
մէք նիյեթիլլէ, էհտինէ կիլթմիշ օլտուղուն-
տան, պիր գաշ կիւնտէն պէրու օրատա
պուլունմագտա տըր:

«Ասաքիրի շահանէ, Գարամը թուլմագ
նիյեթիլլէ, Պաթրուն, ճէպէլ, վե Բէսրուան
թարաֆլարընը թահթը մուհաթերէյէ ալմըշ
տըր:»

— Բազար իրթէսի կիւնքի Լէվանթ-
տա, Պէյրուլթտան մարտ 18 տէ եազըլ-
մըշ օլան շու աթիտէքի մեթթուպ օ-
գունմուշ տուր:

«Հէր նէ գատար թաստիգէ միւնթաճ ի-
սէտէ, տահա շիմտի իշիլմիշ օլտուղու պիր

միւթէն հաւաքած թէպէտ միւսարաւ իտէրիմ: Շէօյէ քի, Գարամ իւլէ թարաֆ-կիրի օլան էմիր Սիւլէյման Հարֆուշու, Տէր-վիշ բաշա հազրէթլէրի թարաֆընտան, եւ մէվթալէրի, վէ եսիստ սաղ օլարագ Դու-թուլուպ կէթիւրիւմէրի էմիր իւլէ, արգա-լարընտան կէօնտէրիւմիշ օլան ասկէրլէր վուրմուշլար տըր:

«Շու խապէրէ նազարէն, Հարֆուշ տա-խի, քէնտուլի եարալայան ասկէրի, քէն-տիսի էօլիւմ տէրէճէսինտէ օլտուղու հալտէ վուրմուշ տուր:»

Լէվանթ պու հաւաքածի եւզուրդ-տան սօնրա, քէնտի թարաֆընտան տա-խի, Մէրսինտէ մարտ 16 տա ալմըշ օլ-տուղու պաշա պիր մէթուպուտան ա-լարագ, Գարամըն պիր Ֆրէնք գըլաֆէ-թինէ կիրէրէք, օլ գըլըլարտան, Ֆրան-սայա կիտէճէք օլան պիր վաբօրա կիրմիշ օլտուղուտու տախի պիրմիւրմիշ տիր:

—Թասվերի էֆքեարա վէրիւն մա-լիւմթը մախսուսէյէ կէօրէ, Մուտան-եա թարաֆլարընտա պիրագ վագըթուտան պէրու, պիր թագըմ հայտուտար բէյ-տա օլարագ, Պուսա իւլէ Մուտանեա պէյնիստէ քեպին ճարչան պողազընտա տօլաշմագտա, վէ բօսթա կիւնլէրի եօլ-լարը քէսէրէք սոյաճագ ատամ պէրէմէք-տէ օլտուգլարը, վէ հաթթա թէստիւթ իթիւթլէրի իքի գաւընը չէվերիպ սոյ-տուգլարը, ճանիպի հիւքիւմէթուտէն խա-պէր ալընմասը իւզէրինէ, թահարիւլ-րի իշին, պիր մրգտար զապթիյէ թայ-եին օլունմուշ իսէտէ, զապթիյէլէր պուլարը արամագտա օլտուգլարը հալտէ, խըսըզլար հիւքիւմէթ գօնաղընը պասա-րագ, մալ սանտըղընը զասպ իւլէ Ֆիրար իյէմիշլէրտիր:

Թասվէր էֆքեար

—Պու տէֆա, Վարագայի Հաւաքա-սին 275ինճի նիւսիսիստէ գուհուրա կէ-լէն արգուլուգ իւզըն, թօգատտա պու-լունան օտօթլարմըզ թարաֆընտան, օ-րանըն ահվալը հազրէթի տախի պէյան օլունմայա պաշալարընտուր օլ պապտէ իւ-հարը թէշէքքիւր իւլէ, օնլարըն տէրճի-նի, վագթի միւնասիպէ թէրք իւլէ, վէր-տիքլէրի պազը հաւաքածի պէյանէ միւ-սարաթ իտէրիւ:

Փետրուար 25 տէ, պիր գաշ նէֆէր Ֆիրուճայէտէն օլանլար, կիճէլէյին Մուս-եագմագ օղու Սափանըն տիւքքեանընը սէրպէսթէ աշմայա չալըշտըզլարընտա, գօմուլար իշիտիւլէր, վէ պաղըրշմայա պաշարլար: վէ խըսըզլար մէրգուլարըն իւզէրինէ տապանճա պօշատըլար, վէ կէրչի սագընտըզլարընտան պիր քէտէր վուգու պուլմագ իսէտէ, խըսըզլարը տախի թուլթամսըլար, չիւնքի կիւրիւ-տիւ չօղալտըգտա, պրագըր պաշարլար:

Պունուս իւզէրինէ տիւքքեան սահի-պի հիւքիւմէթ գօնաղընա գօշար, վէ

իֆատէյի հալ իթմէք իսթէր իսէտէ, պիր տիւլիւ գարուլու աշտըրամաղընտան, կէրի տէօնմէյէ մէճպուր օլուր:

Սապահ օլտուգտա, Բուճ միլլէթի միւթէպէրտան պիր արայա կէլէրէք, կի-տիպ հիւքիւմէթէ քէյֆիյէթի հալիւնագլ իթտիքտէն պաշգա, տէվլէթին վէրկիսի-նի թօրլամայա նասըլ մէմուր իսէլէր, իպատուլահըն մալ ու ըրզը հըֆը ու վիգայէսինէ տախի էօյլէճէ պօրճու օլ-տուգլարընը պէյան իտէրլէր:

Պուրատա, էօյլէ պիր ուլղոնսուգ-լուգ գուհուրինտէ, էն մուագգամ զաթ-լար աախի գօշուշտուգլարը թագաիրտէ թօգաթ կիպի պիր մէմէքէթտէ, իպա-տուլահըն հիւքիւմէթ գօնաղընը տախի աշտըրամաղտա, շայանը էսէֆտիր:

—Հիճագա իրսալ օլունմուշ օլան գօ-միսիօն ազալարընըն արթըրլամսընա գա-րար վէրիւպ, վէ մուճիպինճէ լագըմ կէ-լէն հէքիմլէրին տախի ինթիսալ օլուն-տուղու, վէ անգարիպ սէմթի մէմուրիյ-եթլէրինէ եօլճու օլաճագլարը հաւաքա-սաթտանտըր:

—Լա թիւրքիտէ օգուլտուղունա կէօրէ, Մէթթէպի թըպիյէտէ թէ-ճէմիւ իթմէքտէ օլան մէճիստէ, ազա-լարտան պիրիսի, իսթանպօլուն նէզա-ֆէթ ու թահարէթի զըմընտա լագըմ կէլէն էսպապըն իսթիսալինէ թէշէպ-պիւս օլունմասընը թէքիւթ իթմիշ, վէ րուլի գապուլիյէթ պուլտուղունտան, սօգթէօր Ահմէտ պէյ, Մ. Կալէնգի, վէ Մ. Բանճիրիտէն միւրէթթէպ պիր գօ-միսիօն թէշէքիւլէ, շու խուսուսուս թէֆթիշ ու թէճէսիւսի, վէ իճապը իճրասը, մէգքիւր գօմիսիօնա իհալէ գը-լընմըշտըր:

Միւմայիլէյհիւմտէն հէր պիրիսի իսթանպօլուն պիրէր գըթասընա թայ-եին օլունարագ, մէմուրիյէթլէրինին իգթիգապը իճրասընա եագընտա միւպա-շէրէթ իտէճէքլէրտիր:

Պու հաւաքածի զիյատէսիյէ շայանը մէմուլիյէթ տիր, վէ նասըլ քի, կէ-լէն հաթթա սէօյլէմիշ իտիր, շու խու-սուս հէքիմլէր մէճիսինին վագիֆէսին-տէն տիր: իմտի, պու պապտէ քէնտի վագիֆէլէրինի իճրա պիրլէ, ճիւմլէնին թէշէքքիւրինի տալէթ իտէճէքլէրինտէ շիւքէն եօգտուր:

—Կիճէ կէզտիլէրինտէ գուլանմագ իւզըն, զապթիյէլէրէ վէ պէքճիլէրէ պի-րէր ըվօլլըր տապանճասը իթա օլուն-տուղու, զագթալարտա օգուլտուղունտուր:

—Թունուս պէյի հագընթլէրի թա-րաֆընտան, քէնտի մէմալիքի իսկէլէ-րինտէ, իսկէնտէրիյէտէն կիտէն կէմի-լէրէ գարանթինա պէքթիւրիլմէսի էմր օլունտուղու հաւաքածաթտան տըր:

—Հուլուլ իտէն սէքսէն իքի սէնէյի րու-միյէսի իշին Տէրի սաատէթտէ պուլունան ա-սաքիւրի ճէնապը փատիշահը իշին իւզուլ-օլան էթին միւնագաթաթ իճրա օլունաճա-ղընտան, վիրմէյէ րաղիպ օլան թիւճճարըն, կէլէճէք բազար իրթէսի մարտըն 24 ինճի կիւնիւ, սաաթ ալթըտա Տարը շուրայը սա-կէրիյէ կէլմէլէրի:

1866 մարտ 15

Պաշա Սէր-էֆէ:

—Գայսէրիյէտէն կէլմիշ օլան շու-աթիտէքի մէթթուպու տախի տէրճ ի-տէրիւ:

«... միւլլէթ:

«Տէվլէ օղու մուսթաֆա աղա նամ զաթըն Գայսէրիյէմիզէ տէրքեար օլան զիյանքեարլըղը պաշտան աշմըշտըր: շէօյլէ-քի, շէհրիմիզէ 6 սաաթ մէսաֆէտէ պուլունան, վէ Սարայճըզ թապիր օլու-նան գարիէտէ վագը չիթթիւլինէ, գըթ-թայի թարիգտէն Ավշար օղու նամ քէ-սի, օնպէշ երկիրմի սէնէտէն պէրու մէ-մուր թայեին իթմիշ օլտուղունտան, մէրգուճ էթրաֆա խասարաթ իթմէքլէ մէշղու օլտուղու հալտէ, էֆէնտիսի տախի, տայիմա մէրգուճա հիւմայէթ իթ-մէքտէ պուլունմուշտուր:

«Պունտան իւշ սէնէ մուգատտէմ, Գէլէք-օղու Չօլագ Ղազարը, ինճէ-սու եօլունտա սոյարագ, տէօրթ պին ղու-լուշ նագաթըն ատորտան սօնրա, էօլ-տիւրմէք տախի իսթէմիշ իսէտէ, իւսթէ եօլճուլար կէլիւրիկիտէն, մէրգուճ պիր թագըրիպ եագալը գուլթարապիւրիշտիր:

«Օլ վագըթտա գայիմագամ պուլունան իսալի պէյէ, մէրգուճ Ղազար թէշէք-քի իթտիքտէ, կէրչի մէրգուճ հայտու տ մահպէս իւզա օլունուր իսէտէ, էֆէն-տիսի օլան Մուսթաֆա աղա, օլ վա-գըթլարտա մէճիստէ ազա պուլունտու-ղունտան, Ղազարըն տգճէսինին անճագ օնտա պիրիսինի խըսըզտան ալարագ մէր-գուճա թէսիւմ իթտիրիւ, վէ խըսըզ տախի պիր եօլ իւլէ մահպէստէն գուր-թուլուր:

«Պատէ հու Գայսէրիյէյէ 2 սաաթ մէ-սաֆէտէ օլան Հաճիլէր գարիէսի սէքէ-նէսինտէն իքի նէֆէր իսլամլարըն մալ-լէրինի ալագ, վէ քէնտիլէրի էօլտիւրմիւշ օլտուղունտան, թէքրարէն մահպէս իւ-գա օլունուր իսէտէ, Համիտ պէյ հազ-րէթլէրինին գէմանընտա օլուպ, վէ միւ-շարիլէյհին էօյլէ իլթիմաս միլթիմաս թանըմայրպ, իլլա միւսթահագ օլտու-ղու ճէգալը չէքէճէկին պիտիլէրինտէն, էօյլէ պիր թէտպիր ու թարիգլէր գուլ-լանըմըշ տըր քի, ճիւմլէնին թէաճճիւ-պինի մուճիպ օլաճագ սուրէթտէ, մահ-պուսիսանէնին տիւլարըն եարարագ, մէր-գուճ քէնտիսի Ֆիրար իթտիքտէն պաշ-գա, պէրապէրինճէ 23 նէֆէր էհի ճի-նայէթլէրի տախի գաշըմըշտըր:

«Միւրի միւշարիւնէն կիւնիւնտէ բէք չօգ արանըլըպ պուլունմամարդընտան, մերգուլմ Ավշար-օղլու, իբր նէֆէր րէ-ֆիգ բէյտա իտէրէք, թէքարէն հայ-տուտուղա չըգմըշ, վէ պուլունտան 6 այ Էվլէլ, Պոյաճը-Գարուսընտա պագալ-ըգ իթմէքտէ օլան Արիֆ աղանըն օղլու-նուլ, ինձէ-Սու գարիբէսինտէն կէլիւր իբէն գարընընա չըգարագ, թաշ-Իշի նամ մահէլտէ գաթլ իլէ, պիր գաչ պին ղուրուշ փարասընը ալմըշ, վէ մերգու-մուլն եօլտաշը օլան պիր ֆագըր էրմէնի-յի տախի, պիր իսի տէօյիւպ, վէ կէօզ-լէրինի պաղատըգտան սօնրա պըրագըպ կիթմիշտիր:

«Մերգուլման իւշ գաթիլէր թէքրա-րէն թուլթուլուպ մահպէսէ իլգա օլուն-տուգտան պաշգա, 13 սէնէ միւտտէթ-լէ Սինապտա գալէպէնտ գըլընմալարընա տայիր, իրատէյի սէնիյեթ թէալիւգ իթմիշ, վէ իբր արգատաշարը հագգընտա խուսուսու մէգպուր իճրայէ գօնուլմուշ իսէտէ, Ավշար-օղլունուլ պու տէֆա տախի մահպէստէն գաշմըշ օլմասը, դա-րայիպ նէվինտէն օլարագ իշիտիլմիշտիր:

«Պու Ավշար օղլունուլն եարտըղը պար-պարըզլար սալթ պու գատար օլմայըպ, տահա բէք չօգ տուր: Սագա պալըգ ա-վընա կիտէն Սըվաճը Յովհաննէս իլէ րէ-ֆիգի օլան տիկէր պիր Հայը, Էօլտիւրէ-ձէք տէրէձէտէ տէօյաիւքտէն սօնրա, պը-չագ իլէ տախի էլէրինի վէ գօլարընը բարէ բարէ իթմէքտէ իբէն, պիշարէլէր ճան հալիլիյէ վար գուլվէթլէրինի պա-ղույա թօրլայարագ, պիր թագրիպ թիւ-ֆէնկիլինի էլինտէն ալմըշ օլտուգլարըն-տան, մէգքիւր թիւֆէնք հալեա պու կիւնէ գատար, սէրայտա, թիւֆէնքճի պաշը օտասընտա սարը տուրմագտատը:

«Պու կիւնիւրաւ մերգուլմ թէքրարէն պիր գաչ նէֆէր արգատաշ իլէ, կիտիպ թիւլըմէն տալարարընը սիւրմէքտէ իբէն, Գայսէրիյէյէ 8 սաաթ մէսաֆէտէ, Սա-ման-Կէտիյի տէնիլէն մահէլլին տէր-պէնտճիլէրի, մերգուլմ թուլթարագ պուրայա կէթիլմիշ օլտուգլարընտան, ինձէ-Սու եօլունտա կէօզլէրինի պաղա-տըզլարը ֆագըր էրմէնի կիտիպ հուգու-րու հիւքիւմէթտէ, մերգուլմ կէօր-միւշ, թանըմըշ, վէ Արիֆ աղանըն օղլու-նու նասըլ Էօլտիւրտիւքլէրինի պիթ-թաֆսիլ հիքեայէ իլէմիշ տիր:

«... Միւլէլիֆ, պու Ավշար-օղլու պու գատար ճինայէթլէրտէն սօնրա, Է-ֆէնտիսի սայէսինտէ տայիմա գուրթուլ-մուշտուր տէյի թէվաթուրէն սէօյլէն-մէքտէ իբէն, պու տէֆա տախի գուր-թուլաճաղը շիւբէն օլունմագտա տըր-շիւնքի, գաթէն իսթինթագ քեաթիպի վար իբէն, Էֆէնտիսի օլան Տէվլէլ-օղ-լունուլն եագըն ագրապասընտան պիրի-

սինին տախի իսթինթագ քեաթիպի թայ-եին գըլընարըղը, վէ մերգուլմուն իսթին-թագ օլունմագը իշիտիլմէքտէ տիր:

«Ավշար-օղլունուլն թէրձէմէյի հալի-նի պու գատարճագ պիրտիրտիքտէն սօն-րա, ճիւղիձէ պիր մալիւմաթ վիւմէք, վէ Գայսէրիյեթմիգին նէ հալտէ պուլուն-տուլուն, տահա գիյատէ տնլաթմագ նիյէթիլլէ, Էֆէնտիսի օլան, վէ ազայի մէճիստէն պուլունտն շու Տէվլէլ-օղ-լունուլն տախի եալընըգ պիր հալինի պէ-յան իտէրիմ:

«Մերգուլմ Տէվլէլ-Օղլու Մուսթա-ֆա աղա պուլունտան իբր սէնէ Էվլէլ, Խալիլ պէյ կիւնիւնտէ, մէճիս ազասը ի-քէն, արագիյի միրիյէտէն պիր մահէլլի, հէր նասըլ իսէ, 180 պին ղուրուշա գա-բաթմըշլար, վէ պատէհու Համիտ պէյ կիւնիւնտէ, շու տէվլէթձէ խիյանէթլէրի մէյտանէ չըգմըշ, վէ մահէլլի մէգպուր մէճիս ազալարընըն էլէրինտէն կէրի ալը-նարագ, 340 պին ղուրուշա սաթլըլտըգ-տան պաշգա, քէնտիլէր տախի պա ի-տարէյի սէնիյեթ մէճիստէն թարտ իսթի-միշէր, վէ երլէրինէ պաշգալար ինթի-խապ օլունմուշլար իտիր:

«Պու տէֆա Համիտ պէյ կիտիպ, վէ Շիւքրի պէյ կէլտիքտէ, մերգուլմ Տէվլէ-լի-Օղլու էնգարէյէ կիթմիշ, վէ հէր նա-սըլ իսէ վալի բաշա հագընթլէրինտէն պիր էմիլնամէ թահսիլ իլէ, Գայսէրիյէյէ տէօնմիւշ, վէ պիր պյտան գիյատէ տիր, թէքրարէն մէճիստէ ազալըգ իտէպիլ-մէյէ պաշլամըշ տըր:

«Էկէր պա իրատէյի սէնիյեթ մէճ-լիստէն թարտ օլունմուշ օլան պիր ա-տամըն, պիր էմիլնամէ իլէ թէքրարէն ազալըգ իտէպիլմէսի ճայիլ իսէ, օնա պիր շէյ տէյէմէյիլ, Եօգ Էկէրշի, ճա-միլ տէյիլ իսէ, Սալթանաթը սէնիյեթ-նին մալիւմու օլտուգտա, մերգուլմուն թէքրարէն թարտ օլունմագընտա ապա շիւբէն Եօգ տուր:»

Պիր գաչ տէֆա տըր, Մանգուլմտէ Գայսէրիյէմիլ հագգընտա տէրճ իտիլէն պահալարը օգուլանլարըն, պէղայէթ տէ-րէձէտէ Էսէֆ ու թէաճիւպ իտէձէք-լէրի աշեքեարտըր: Լաքին, շուլուն տախի խապէր վէրիլիլ քի, մէգքիւր ֆէնա-լըզլարըն վուգուլիտէն գիյատէ Էսէֆ ու թէաճիւպէ շայան պաշգա պիր խու-սուս տահա վարտըր: շէօյլէքի, պուլնլա-րա մանէնտ ֆէնալըզլար, Համիտ պէյին կիւնիւնտէն Էվլէլ էքսիքսիլ վուգուլա կէլմէքտէ օլուպ, վէ Գայսէրիյէտէն պու-րատա պինլէրձէ քէսան, վէ իշլէրինտէ տախի, խայլիձէ սահիպ սէրվէթ ու նու-ֆուլգքեարան պուլունտուլու, վէ եա-լընըգ էրմէնիլէրիմիլ, սէնտէ գըրըգ օէ-քիլ տէֆա, նէֆտանիյեթի ատիյէ վէ շախիյէլէրի իշին:» փարալար օարթի-

տիպ, վէ Բաթրիքիսանէյի թաճիլ իթ-միշ օլտուգլարը թագտիրտէ, մէգքիւր ֆէնալըզլարըն տէֆի շարէսի իսթիհսալի նիյէթիլլէ, Սալթանաթը սէնիյեթէյէ միւ-րաճաաթ օլունմայըպ, վէ լայըզըյա չա-լըլըմալարըն շէօյլէ տուրսուն, դագէթա-լարտա նէչրի տախի ճայիլ կէօրիւմէյիպ, իլլա սէթը օլունմասը ազըլլըլըգ ատու օ-լունմուշտուր: վէ հաթթա, պու տէֆա տախի, պիր գաչ պյտան պէրու, շու ֆէ-նալըզլար Գայսէրիյէտէ վուգու պուլմագ տա օլուպ, վէ պուրատա տախի պազըլար չօրպաճըլըգ թասալմագտէ իբէն, հալեա ֆուգարանըն հալինի Սալթանաթը սէնի-յէյէ արը ու իֆատէյէ միւսարաաթ իթ-մէմիշէրտիր: վէ տահա գիյատէ Էսէֆ ի-տէձէք եէրի շուրասըտըր քի, պազը գաթ-լար, ֆամիլեաճա պուրատա պուլուն-տուգլարըն հալտէ, իշլէրինի կիւնիւնտէ պըրագարագ, Համիտ պէյին ազլինէ չա-լըլըլար իտուկի իշիտիլմիշ տիր:»

Շիւքրի պէյին իսթիյարըլընտան, վէ սէօյլէմէք իսթմէտիկիլմիլ պաշգա պիր սէպէպտէն տախի պաշգա, Գայսէ-րիյէ Էհալիսինի իտարէյէ ատէմի գուտ-րէթինին տէրքեար օլտուլու անլաշլմըշ օլտուլունտան, մէգքիւր ֆէնալըզլարըն Էօնիւնիւ ալապիլէձէկի բէք շիւբէլի կէօրիւնմէքտէ տիր: Իմսի, Էկէր Գայսէ-րիյէլիլէրտէ, ըրը ու մուլ ու ճան դայ-րէթի վար իսէ, մատամքի, մէմէքէթի-միլիլն ահալը հագըրէսինի «պիլմէլ ի-տիք» տիլմէքլիյէ տախի Էօգը ու պէհա-նէլէրի գալմամըշտըր, ալթըգ պուլունտան սօնրա, տալա վագըթ դայիլ իթմէյէրէք, Պապը ալիյէ, քէյթիյէթի հալի արը ու իֆատէ պիրլէ, իճապը իճրասընա լուլթ ու մէրհամէթ պուլըլումսընը իսթիտա վէ րէճա իլլէմէլիտիլլէր: Եօլսա, քեաթ-ֆէյի մէսուլիյէլիլին, քէնտի իւգէլլէ-րինտէ գալաճաղընտա գէրլէձէ շիւբէն Եօգտուր:

— Գայսէրիյէտէն Գազաղեան Նշան աղա թարաֆընտան, Յովսէփ աղա Նիկանեանըն Վարագտա տէրճ իթտիրմիշ օլտուլու պիր գըթա բրօթէսթօյա գարըն պիր բրօթէսթօ կէօնտէրիլէրէք, դագէթամըղա տէրճի թա-լէպ օլունմուշտի իսէտէ, մէգքիւր մէքթու-պու քեաղըտար էլինտէ դայիլ իթմիշ օլուպ պուլալմատըլըմըգտան կէրի գալմըշտըր: Փա-գաթ ումարըգ քի պու կիւնիլէրտէ տիգգաթ-լը արայարագ պուլուր վէ տէրճ իտէրիլ:

— Իսթանպուլտաքի օտամըգ կէլլէն տօսթ-լար, հէր արատըզլարը վագըթտա պիլի պուլալմատըզլարընտան, հէր կիւն էօյլէյէ գատար Պէյ-Օղլուտա Տօղրու-Եօլտա 319 նիւմէրօլու թապիսանէտէ պուլունուպ, ան-ճագ էօյլէտէն սօնրա իսթանպուլա կէլլէպի-լէճէկիմիլտէն, էօյլէտէն Էվլէլ կէօրիւլմէք իսթէյէնիլէրին, մէգքիւր թապիսանտէքի օ-տամըգա պուլուրմալարընը իսթար իտէրիլ:

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԷԹԱ
ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԷՎԱՆՔ ՀԵՐԱԼՏԸՆ ԹԱՊԻԱՆԵՍԻՆՏԷ:
ԳԵՑ-ՕՂԼՈՒՄՆ ՏՈՂԴՈՐ ՏՈՂՏԱ, 30ԹՕԿՈՒՄ ՍԳՏՈՒԼԷ:
ՓԻՐԵՏԻԼԷ ԳԱՐԵՐԱՆՈՒ ՆԻՄԵՐՈ 319: